

Marko Zidarić

preddiplomski studij povijesti

preddiplomski studij komparativne književnosti

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Izvještaj sa studentskog znanstvenog skupa *Civilizacijski i kulturni susreti*, Zagreb, 11. travnja 2022.

Studentski znanstveni skup *Civilizacijski i kulturni susreti* održan je 11. travnja 2022. u Vijećnici Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Organiziralo ga je uredništvo časopisa *Pro tempore* uz potporu Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te pokroviteljstvo tvrtke Stridon d.o.o. Sudionicima se na početku obratio Ivan Mrnarević, glavni urednik sedamnaestog broja časopisa, koji je posebno naglasio da je održavanje ovakvog skupa bila dugogodišnja želja studenata okupljenih u uredništvu. Nakon toga prisutne je pozdravila pročelnica Odsjeka za povijest doc. dr. sc. Zvezdana Sikirić Assouline te time otvorila skup. Petnaest izlaganja, koje pokriva razdoblje od antike do suvremenog doba, održali su izlagači iz različitih disciplina – osim studenata preddiplomskog, diplomskog i postdiplomskog studija povijesti, izlagali su studenti arheologije, etnologije i kulturne antropologije, filozofije, sinologije i muzikologije. Studentima zagrebačkog Filozofskog fakulteta svojim izlaganjem pridružila su se i dvojica studenata s Fakulteta hrvatskih studija. Izlaganja su bila podijeljena u tri dijela prema tematsko-kronološkom principu – prvi, jutarnji dio, bio je obilježen temama od antike do ranog novog vijeka, u drugom dijelu održana su izlaganja o osmanistici, a treći je dio bio posvećen temama iz moderne i suvremene povijesti. Nakon svakog dijela otvoren je prostor za diskusiju, komentare i pitanja.

Prvo izlaganje *Pojmovi 'kultura' i 'civilizacija' te pojmovi 'wénhuà' i 'wénmíng': Samorazumijevanje i prenošenje ideja* održao je **Tvrtko Balić**, koji je upozorio na razliku u tumačenju pojmova *kulture* i *civilizacije* u kineskom i japanskom te europskim jezicima. Dok se *kultura* u zapadnom kontekstu prvenstveno shvaća kao ono što čovjek radi nasuprot prirodi, u dalekoistočnom je okrenuta čovjeku, njegovu intelektualnom usavršavanju i etičkom odgoju. Slično je s *civilizacijom* – u Europi ona prvenstveno podrazumijeva tehnološki razvoj, dok se na Dalekom istoku shvaća kao kultivacija unutarnjeg svijeta i zadobivanje znanja sa svrhom poboljšanja života običnih ljudi. Autor je upozorio na to da se oba pojma često koriste u istom kontekstu te objasnio njihov kronološki razvoj do 19. i 20. stoljeća, kada oni počinju funkcionirati kao antonimi – od 19. stoljeća *civilizacija* se odnosi na ono političko, ekonomsko i tehničko, dok se *kultura* referira na religijsko, umjetničko i intelektualno.

Ivo Čevid je u izlaganju *Pogani i kršćani u Saloni 3. i 4. stoljeća – sukobi, koegzistencija ili sinkretizam* na temelju analize arheološkog lokaliteta ukazao na prisutnost različitih poganskih kultura tijekom 3. i 4. stoljeća i na njihovo prožimanje s kršćanstvom. Autor je naglasio da legalizacija kršćanstva nije dovela do progona ili uništavanja poganske baštine, već je došlo do mirnog suživota poganskih i kršćanskih obitelji. U Saloni su paralelno postojali rimski i orijentalni kultovi, a mitraizam je zbog određenih sličnosti pripremio teren za širenje kršćanstva. O mirnoj koegzistenciji svjedoči i činjenica da su npr. u sjevernoj nekropoli podjednako vršeni poganski i kršćanski ukopi, a moguće je pratiti i pojavu svojevrstog sinkretizma vidljivog u umjetničkim prikazima, spomenicima i kulturi. **Ivan Mrnarević** zatim je održao izlaganje *Homines de Slavonia et homines Ragusii: pokušaj rekonstruiranja predodžbi, odnosa i susreta – od uspostave nadbiskupije do Višegradskog ugovora*. Autor je ukratko spomenuo povremene ratove koji su se vodili sa stanovnicima iz zaleđa, posebno s raškim vladarima zbog posjeda u dubrovačkoj astareji. Mrnarević je analizirao dubrovački Statut iz 1272. koji regulira odnose sa stanovnicima iz Zahumlja, Bosne, Raške i Zete, na temelju čega je zaključio da su Dubrovčani bili rezervirani prema stanovnicima iz *Sclavonije* te da su ustrajali na zatvorenosti Grada. Autor je istaknuo i proces slavenizacije grada, koji je dovršen do kraja 13. stoljeća, ali asimilacija novih stanovnika ipak nije dovela do zatiranja romanskog identiteta. Koristeći se zasadama historijske imagologije o auto- i heteropredodžbama, **Josip Štrkalj** je u izlaganju *Reprezentacija astečke religije u djelu Historia general Bernardina de Sahagúna (1499. – 1590.)* analizirao prve tri knjige u djelu jednog od prvih misionara koji je djelovao u Novoj Španjolskoj od 1529. do 1590. Autor je naglasio da je de Sahagún interpretirao astečku religiju iz perspektive koja se oslanja na kršćanstvo i grčko-rimsko civilizacijsko naslijeđe, a knjiga, koja je pisana u dva stupca na španjolskom i jeziku nahuatl, podjednako je služila kao uputa za misionare i kao priručnik domorodcima sa svrhom prelaska na kršćanstvo. Španjolski misionar nastojao je približiti dvije kulture dovodeći u vezu karakteristike astečkih božanstava, običaja i rituala s kršćanskima i antičkima. **Gabrijel Bradić** u izlaganju *Jacques Cartier: prvi kontakti Amerindijanaca i Francuza na području današnje Kanade* ponudio je analizu izvora koji se odnosi na tri ekspedicije francuskog istraživača između 1534. i 1541. Posluživši se teorijom Gustavea Lanctota, Bradić je doveo u pitanje autentičnost samog izvora i njegovo autorstvo. Autor je naglasio da Cartier, koji se osjećao superiorno spram *neciviliziranih divljaka*, isprva nije bio zainteresiran za međusobni kontakt koji su inicirali Amerindijanci te da je nakon prvotno prijateljskog odnosa postupno došlo do zahlađenja i međusobnog nepovjerenja. Neravnopravan položaj došao je do izražaja i prilikom međusobne trgovine u kojoj je došlo do „potkradanja“ Amerindijanaca; njima su Francuzi, u zamjenu za krzno, davali nepotrebne predmete. **Marta Jurković** u izlaganju *Znanje u pokretu: Ili, o nizozemskom životu talijanskog traktata* analizirala je kako se znanje u *Umijeću medicinskih mjerjenja* (1614.) mletačkog liječnika Santorija Santorija mijenjalo u vremenu i prostoru, odnosno tijekom transfera iz Mletačke Republike u Republiku Ujedinjenu Nizozemsku. Jurković je primijenila teorijski model *circulacije znanja* Johana Östlinga te je usporedila izvorno izdanje i ono tiskano u Lei-

denu 1728., sa svrhom utvrđivanja razlike u (re)produkciji i recepciji znanja. Nastojeći rekonstruirati nizozemsku čitateljsku publiku, Jurković je naglasila da je izdanje iz 1728. prvenstveno bilo namijenjeno studentima medicine na Sveučilištu u Leidenu. Posljednje izlaganje prvog dijela održala je doktorandica predmoderne povijesti **Maja Perić**. *Two Dutchmen in Dubrovnik. One of the Few Surviving Testimonies of the Earthquake in 1667* bavi se analizom izvora koji je autorica pronašla tijekom rada na vlastitoj doktorskoj disertaciji. Autor izvora je Jacob van Dam; on je na putu do Smirne, u koju je poslan radi vršenja službe u nizozemskom konzulatu, kratkotrajno boravio u Dubrovniku i svjedočio posljedicama razornog potresa u travnju 1667. Perić je naglasila da ovaj izvor nikada nije bio podrobnije analiziran te da on sadrži mnoge korisne informacije o tome kako su stranci doživjeli dubrovačku nepogodu i o vezama koje su postojale između istočnojadranske obale i ondašnje Nizozemske.

Nakon prvog dijela svoj je komentar dala **prof. dr. sc. Zrinka Blažević**, koja je zapazila da su se u izlaganjima iskristalizirala dva pristupa u istraživanju tema – prvi je onaj „klasični“, pripovjedni, dok je drugi onaj koji u istraživanje unosi teorijsku problematiku. Na temelju toga razvila se i diskusija o tome preferiraju li studenti čitati historijske tekstove koji su pisani tradicionalnijim načinom ili ona istraživanja koja sadrže teorijsku refleksiju i izviru iz usustavljene metodologije.

Prije početka drugog dijela prisutnima se obratila **doc. dr. sc. Kornelija Jurin Starčević**, koja je povrh svega naglasila važnost održavanja ovakvih skupova za profesionalnu izgradnju mladih istraživača te se prisjetila vlastitih iskustava iz studentskih dana. Profesorica je ukratko najavila čime se bavi svako od četiri nadolazećih izlaganja te je time napravila uvod u drugi dio koji se odnosi na osmanske teme.

Ivana Đordić izlagala je o *Položaju nemuslimana u klasičnom razdoblju Osmanskog Carstva*. Autorica je položaj nemuslimana analizirala na temelju propisa koji proizlaze iz Kur'ana i hadisa te sultanskog prava (*örfa* i *kanuna*). Kur'an, koji zabranjuje nasilno nametanje vjere, garantira osobnu vjersku slobodu kršćanima i židovima, ali uz uvjet plaćanja *džizije*. Hadis, koji sadrži više negativnih komentara o nemuslimanima, ne dopušta nepravedno odnošenje prema *zimijama*. Kanuni, koje izdaje sultan, bave se pitanjima koja nisu definirana šerijatom, ali istovremeno nisu s njime u suprotnosti. Ipak, autorica je naglasila da postoje odstupanja, kao npr. s Vlasima koji su bili izuzeti od plaćanja *džizije*, a na kraju je objasnila i način funkcioniranja *mileta* (pravoslavnog, židovskog i armenskog), koji su unutar svojih vjerskih zajednica imali zadaću ubiranja poreza, brige o vjerskim poslovima, javnom redu, obrazovanju itd. Još jednu imagološku analizu povijesnog izvora ponudio je **Filip Šimunjak** u izlaganju *Turci kao kazna za kršćansko nejedinstvo – Predodžba o Turcima u djelu Janjičarove uspomene*. Iz analize izvora autora Konstantina Mihailovića proizlazi dominantna autopredodžba o nejedinstvu kršćana, kraljeva i plemića. Temeljne heteropredodžbe o muslimanima odnose se na njihovu lažljivost i neodržavanje riječi. Autor je naglasio da u ovom kontekstu heteropredodžbe možemo smatrati i implicitnim autopredodžbama, odnosno, iz njih proizlazi da je jedinstvo poželjna karakteristika koju kršćani moraju prigrliti. Također, islam je prikazan kao alteritet ustrojen na način da diskreditira kršćanstvo, a

Turci su prikazani kao Božja kazna za nejedinstvo kršćana. **Alen Šarić** u izlaganju *Percepcija Osmanskog Carstva u hrvatskom društvu u 19. stoljeću* nastojao je kroz prizmu novih kulturno-političkih procesa koji su obilježili hrvatsku povijest u 19. stoljeću usustaviti imagološku sliku na temelju različitih vrsta izvora. Autor je izvršio analizu relevantnih književnih i likovnih djela te donio tumačenje mišljenja najvažnijih političkih figura, iz kojih proizlazi da se i u 19. stoljeću nastavlja ranonovovjekovni orijentalistički i etnocentristički diskurs o Osmanlijama (karakterističan za Narodnu stranku). Međutim, paralelno s njime razvija se i blagonakloni stav prema islamskoj civilizaciji koji su njegovali pravaški političari i umjetnici. Osmanistički dio završio je izlaganjem **Davuda Mešinovića** *Nacionalni pogledi na okupaciju Osmanlija*. Autor je naglasio da su Osmanlije svojom kulturom najviše utjecali na urbano stanovništvo te da je njihov trag još uvijek vidljiv u mnogobrojnim turcizmima koji postoje u južnoslavenskim jezicima. Razloge islamizacije u Bosni i Hercegovini treba promatrati kroz prizmu činjenice da je prelazak na islam predstavljao bolje životne uvjete za obično stanovništvo, dok je u Srbiji zbog jake vjerske organizacije (Pečka patrijaršija) islamizacija bila puno slabija. Također, autor je istaknuo da postoji problem nepoznavanja međusobnih historiografija, iako se one međusobno ne razilaze u svojim temeljnim zaključcima.

Posljednji dio otvorili su **Silvio Činć** i **Karlo Jagatić** s izlaganjem *Promjene i oblikovanje afričkog kontinenta u 19. stoljeću*, u kojem su detektirali posljedice međusobnog susreta u gospodarstvu, ekonomiji, kulturi i religiji. Europljani koji preslikavaju svoje obrasce vlasti na afričko društvo kontroliraju gospodarstvo tog kontinenta radi zadovoljenja vlastitih potreba. Njihova dominacija vidljiva je i u misionarenju i osnivanju crkvene organizacije te u kulturi koja se podređuje europskim utjecajima. Navedene promjene na kraju su primijenili u čitanju romana *Svijet se raspada* nigerijskog pisca Chinua Achebea. Civilizacijske i kulturne susrete na austrougarsko-ruskoj fronti opisao je **Karlo Rukavina** u izlaganju *Fronta Velikog rata kao prostor susreta kultura i civilizacija*. Na temelju egoizvora autor je zaključio da na fronti dolazi do izravnog i neizravnog susreta – prvi podrazumijeva socijalnu interakciju između pripadnika neprijateljskih vojski tijekom spontanih i dogovorenih primirja, dok se neizravna događa „preko nišana“ te se ona prvenstveno odnosi na zapažanje međusobnih fizičkih razlika. Budući da se u znanstvenim krugovima kulturni transfer između Jugoslavije i SSSR-a uglavnom proučava u okviru književnosti, **Magdalena Meašić** svoje je izlaganje *Recepcija sovjetskog kazališnog repertoara na hrvatskim scenama 1945. – 1980. i njene implikacije* posvetila scenskim umjetnostima poput drame, baleta i opere. S obzirom na to da se Jugoslavija u svojim počecima smatrala vjernom sljedbenicom sovjetske Rusije, u razdoblju sorealizma događa se masovni priljev sovjetske umjetnosti sa svrhom masovnog širenja ideologije. Autorica je zaključila da i u kasnijim razdobljima učestalost izvedbi sovjetskih komada ovisi o političkim odnosima između dviju država, iako u razdobljima međusobne netrpeljivosti ne dolazi do potpunog prestanka izvođenja stranih komada. Posljednje izlaganje *Transkulturaciona u jugoistočnoeuropskom hip-hopu* održao je **Branimir Bilafar**. *Transkulturaciona* je pojam koji je skovao Fernando Ortiz; termin podrazumijeva način prihvaćanja elemenata druge kulture, pri čemu se obje kulture

mijenjaju te se iz međusobne interakcije posljedično stvaraju nove kulturne forme. Autor je zaključio da se transkulturaciona ponajviše očituje u preuzimanju tekstualne tematike, odnosno u hvalisavim i mafijaškim tekstovima, dok se javlja i nova tematika vidljiva u političkim nabijenim tekstovima, predstavljanju zavičaja, „dekonstrukciji“ kafića itd.

Na izlaganja o modernim i suvremenim temama osvrta se **doc. dr. sc. Filip Šimetin Šegvić** koji je, referirajući se na komentar profesorice Blažević, zaključio da postoje dva dominantna pristupa u istraživanju tema. Međutim, profesor je naglasio običaj da se u studijama o „mlađim“ razdobljima uglavnom zapostavlja teorijska problematika te da su neka od ovih izlaganja opovrgnula taj stereotip.

Iz osvrta na održana izlaganja moguće je zaključiti da su autori pokrili široki raspon tema, od antike do suvremenog razdoblja. S obzirom na to da dolaze iz humanističkih disciplina, skupu su pridali obilježje uvijek poželjne interdisciplinarnosti. Ipak, moguće je zaključiti da je interes studenata povijesti ipak bio malen, što se podjednako očituje u broju izlaganja i posjećenosti samog skupa. Moguće je zaključiti da su za ovakvu vrstu angažmana najzainteresiraniji studenti koji se bave ranonovjekovnim temama. Također, oni u vlastita istraživanja u najvećoj mjeri unose teorijsku problematiku, a ona se prvenstveno odnosi na istraživanje predodžbi u okvirima historijske imago-logije. Za kraj, uredništvo svakako može biti zadovoljno s time što je uspelo organizirati jedan zaista interdisciplinarni skup te da je ovo bio prvi takav događaj na Fakultetu nakon ukidanja epidemioloških mjera, zbog čega su na skupu mogli biti prisutni svi zainteresirani. Dodajmo i da se skup mogao pratiti u izravnom *online* prijenosu.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 17 2022.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XVII, broj 17, 2022.

Glavni i odgovorni urednik
Ivan Mrnarević

Zamjenik glavnog urednika
Ivan Ćorić

Uredništvo
Petar Bešlić
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Ivan Mrnarević
Stanka Mujo
Filip Šimunjak
Marko Zidarić

Urednici pripravnici
Tomislav Bilić
Marija Biščan
Ivan Mudrovčić
Tijana Vokal

Redakcija
Petar Bešlić
Tomislav Bilić
Marija Biščan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Ivan Mrnarević
Ivan Mudrovčić
Stanka Mujo
Filip Šimunjak
Tijana Vokal
Marko Zidarić

Tajnik Uredništva
Petar Bešlić

Recenzenti
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Irena Bratičević
dr. sc. Neven Budak
dr. sc. Ivana Buljan
dr. sc. Ivana Gubić
dr. sc. Sanja Lazanin
dr. sc. Ana Pavlović

dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Kornelija Jurin Starčević
dr. sc. Goran Sunajko
dr. sc. Filip Šimetin Šegvić
dr. sc. Zrinka Pešorda Vardić

Lektura za hrvatski jezik
Jozo Akrap
Tina Čatlaić
Mislav Graonić
Lea Ivanković
Lorena Lelek
Marija Mrnjavac
Martina Perak
Nika Pulig
Josipa Skenderović
Darko Vasilj
Jakov Zidarić
Matea Žnidarec

Lektura za engleski jezik
Anamarija Brusić

Oblikovanje
Marko Maraković, FF-press

Prijevod s engleskog jezika
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Filip Šimunjak

Prijevod s mađarskog jezika
Saša Vuković

Izdavač
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

Tisak
Studio Moderna d.o.o.

Naklada
Tiskano u 100 primjeraka.

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove i mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financirano je novcem dobivenim na natječaju za studentske projekte Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i sredstvima koje je ustupio Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta.

Redakcija časopisa Pro tempore iskreno zahvaljuje Odsjeku na financijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva

Odsjek za povijest
(za: Uredništvo Pro tempore)
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Kontakt

casopis.protempore@gmail.com

Web-stranica

<https://protempore.ffzg.unizg.hr/>